

2 Karaktärisering av kyrkoanläggningen

Matt Smyra kyrkoanläggning från sydväst med klockstapel och kapell. Foto: Daniel Olsson, Länsmuseet Gävleborg, 2004-07-09.

2.1 Kyrkomiljön

Längs vägen mellan Voxna och Los ligger byn Matt Smyra som omges av milsvida skogar. Mitt i den nu glest befolkade byn ligger ortens tidigare skolhus, som uppfördes på 1860-talet och som ursprungligen även inrymde en gudstjänstlokal. Drygt hundra meter öster om denna byggnad ligger Matt Smyra kapell som hör till Voxna församling. Kyrkoanläggningen består förutom kapellet av en hög smal klockstapel samt en rektangulär kyrkogård. Strax sydost om denna ligger en äldre ekonomibygnad som fungerat både som redskapshus och bårhus till kyrkogården. Kyrkoanläggningen omges av tallmoar samt på den östra sidan av den slingrande Grycksån.

2.2 Kyrkan

Då gudstjänstlokalen i skolhuset med tiden ansågs otillräcklig, började byborna diskutera frågan om att uppföra en ny separat kyrkobyggnad. Beslut fattades 1887 och arbetet utfördes så snabbt att kapellet kunde invigas redan året därpå. Ritningarna var upprättade av folkskoleinspektör Richard Norén, men Ferdinand Wahlström, dåvarande kyrkoherde i Voxna, tillhörde också de drivande bakom projektet. Byggnaden uppfördes i den för tiden populära götiska stilen, dvs nygotik, till såväl interiör som exteriör och den utmärkte sig för att vara mycket enhetlig i sin utformning. Det nya kapellet fick emellertid en kort historia då

det brann ned till grunden på juldagen 1890. Församlingen beslöt dock relativt omgående att kapellet skulle byggas upp igen som en kopia av det gamla och detta nya kapell, som stod färdigt 1891, kan beskådas än idag.

Kapellet som ligger i öst-västlig riktning har en rektangulär grundplan med en smalare och lägre sakristia bakom altaret mot öster. Ingångar finns mitt på den västra gaveln samt via en dörr i sakristians norra vägg. Byggnaden vilar på en stensockel av huggen natursten och fasaderna utgörs av vitmålad fasspontpanel indelad i fält med pilastrar mellan fönstren samt listverk. Den nedre delen av panelen är stående upp till fönsterbröstningshöjd och däröver liggande. Fönstren är spetsbågiga med spröjsat glas. Kappellets gavlar har båda stora sexkantiga fönster. Fönster och dörrar är brunmålade med vita foder. Ursprungligen var byggnadens fasader målade lika interiören, dvs endast oljade med olika pigmentering, vilket var vanligt när kapellet uppfördes. Då denna målningsbehandling ej är tålig för väder och vind blev byggnaden relativt tidigt (senast 1917) vitmålad och därefter har den behållit den färgsättningen. Kapellet täcks av ett brant tegelimiterande plåttak från 1980-talet, men var tidigare tegeltäckt och ursprungligen pappklätt. Mitt på taket reser sig en smal takryttare av trä som kröns av en hög spira. Taket är även dekorerat med vindskivedekorationer av trä samt höga träkors vid gavelspetsarna. På taket sitter en hög tjärad tegelskorsten från 1920-talet som berättar om äldre tiders uppvärmning av kapellet.

Matt Smyra kapell, interiörfoto mot altaret i öster. Foto: Daniel Olsson, Läns museet Gävleborg 2004-07-09.

Interiören har endast genomgått små varsamma förändringar sedan byggnaden uppfördes och är således mycket välbevarad. Kyrkorummet har ett obehandlat trägolv i långhuset, men mittgången och koret, som är förhöjt två steg, täcks av en röd heltäckningsmatta. Väggar och

tak är liksom övrig inredning färgsatta i fyra kulörer; oljat trä, ljusbrunt betsat trä, mörkbrunt betsat trä samt dekorationer i svart. Golvsockeln är mörkbrun, väggarna utgörs av stående pärlspontspanel som, liksom fasaderna, är indelade i fält med pilastrar och en enkel slät horisontell bröstningslist, vilken är höjd på östväggen bakom altaret. Väggpilastrarna är i ljusbrun kulör med avfasade kanter i mörkbrunt. Ytterdörren utgörs av en dubbel pardörr med fyra speglar per dörrblad. Kyrkorummet har småspröjsade fönster med spetsig överdel. Varje fönster har en korsformad röd glasruta överst. Väggarna avslutas med en meterbred mönstrad taklist med mönster i mörkbrunt.

Korfönstret med glasmålningar från Heinersdorff i Berlin från 1891. Foto: Daniel Olsson, Läns museet Gävleborg, 2004-07-09.

Fönsterfodren är i mörkbrun kulör. På byggnadens båda gavlar återfinns ett sexkantigt fönster, mot väster med en röd sexuddig stjärna och mot öster med en glasmålning med Jesusmotiv i en sexuddig stjärna, tillverkad på 1890-talet av Heinersdorff i Berlin. Den senare omges av kraftiga lister samt en ram med bibelcitat på guldgul botten. Kyrkorummet har synlig brunmålad takstol med nygotiska dekorationselement i samma nyans. Taket är liksom väggarna indelade i fält, men här är de dekorerade med tunna svarta målade ramar. I kyrkorummets nordvästra hörn återfinns en vitkalkad skorstensmur där en kamin tidigare stod.

Altaret är framskjutet så att en smal gång bildas bakom med nedgång till sakristian. Altaruppsatsen har spetsig form och det kröns av ett litet träkors. Ovanför altarbordet, som är av trä och sammanbyggt med omfattningen, finns en nisch klädd med svart tyg och i denna finns ett högt törnebekransat träkors utfört av bildhuggaren Dyfverman. Ovanför nischen återfinns bibelcitat skrivna i svart. Altaromfattningens spetsiga överdel täcks av en rad med ljushållare och fler ljus står i de ursprungliga träljusstakarna på altaret. Altarringen har fem sidor och nygotiska dekorationer samt blått tyg på knäfall och överdel. Längs norra väggen sitter en åttkantig predikstol som bärs upp av en pelare. Varje sida av predikstolen har målade kors. Ovanför predikstolen sitter ett åttkantigt ljudtak med bibelcitat som har ett träkors överst. I koret återfinns även följande ursprungliga inventarier; dopfunt med lock, psalmmummertavla samt fyra lösa stolar med hög rygg, allt i trä samt i nygotiskt formspråk.

Bänkinredningen, som är den ursprungliga, utgörs av två kvarter med öppna brunmålade bänkar avdelade med en mittgång. Mot mittgången har bänksidorna spetsig form och ett träkors samt en ljushållare överst. I koret finns två enkla träbänkar mot söder respektive norr. I väster återfinns en liten orgelläktare som bärs upp av sex åttkantiga pelare vilken nås via en smal spiraltrappa av trä med järnräcke. Läktarbarriären är utformad lika som altarringen, men har ett bibelcitat nedanför i svart färg på guldgul botten. Mot den västra väggen återfinns en ursprunglig orgelfasad med spetsig överdel, bibelcitat och synliga pipor, men det nuvarande orgelverket tillkom 1974. Läktaren har trägolv, delvis täckt av röda mattor samt tre fristående

bänkar. Under läktaren återfinns ett textilskåp som byggdes 1999 och som är utformat lika vägghpanelen. Över mittgången hänger en ursprunglig ljuskrona av trä för 48 levande ljus och i fönstren sitter ljuslampetter för tre ljus vardera.

Sakristian är belägen några steg lägre än koret och utgörs av ett litet rum med fönster mot öster. Rummet har i princip lika ytskikt och dekorationer som kyrkorummet. Mot det nordöstra hörnet finns en vitkalkad skorstensmur och i det sydvästra hörnet en garderob med målade dörrar. Sakristian är möblerad med ett skrivbord med tillhörande karmstol, vilka troligen är ursprungliga.

Detaljfoto av en av de två ursprungliga ljusstakar som står på predikstolen utformade i samma enhetliga stil som övrig inredning. I fönstren i bakgrunden syns ljuslampetterna. Foto: Daniel Olsson, Länsmuseet Gävleborg, 2004-07-09.

2.3 Klockstapeln

Nordväst om kyrkan står en smal högre vitmålad byggnad – kappellets klockstapel. Denna byggnad undkom branden 1890 och är därigenom denna enda kvarvarande byggnaden från den första kyrkoanläggningen. Byggnaden vilar på utskjutande bäråsar vilka bildar stöd åt synliga trästag. I klockstapeln hänger en klocka som rings för hand. Utrymmet under klockan nås via en dörr med ett litet korsformat fönster ovanför. Klockstapeln har spetsiga gavlar med ett korsformat fönster i varje väderstreck. Klockstapelns spira är plåtklädd och svartmålad och den kröns av ett järnkors.

2.4 Kyrkogården

Kapellet omges på alla sidor av kyrkogården som har ingångar från väster, norr och öster, där den förstnämnda utgör huvudingång. Kyrkogården omgärdas av ett trästaket i svart med vita spjältoppar. Stolparna utgörs av gjutna betongstolpar, som är högre och mer utsirade vid entréerna. Marken, som huvudsakligen är täckt av gräs, delas upp av breda grusgångar, där de två största gångarna är anlagda i korsform. Den högre vegetationen inom kyrkogården består främst av en björkallé längs mittgången mot kappellets entré samt två rännar vid entrén mot öster. Den lägre vegetationen består av enstaka buskar samt låga buskhäckar som avdelar gravraderna. Gravvårdarna är huvudsakligen av sten och stående, vända mot öster och väster samt mot mittgången. Eftersom kyrkogården räckt till för församlingens behov finns förhållandevis många äldre vårdar bevarade, även om äldre vårdar tidigare tagits bort. Två större gravvårdar med omgärdning finns på kyrkogården. Enstaka gravstenar har titlar. På kyrkogårdens sydvästra del finns en gjuten gravvård rest över bygdekonstnären Lim-Johans föräldrar och utförd av konstnären själv. På kyrkogårdens nordöstra del finns ett område där marken täcks av ljung och bärris vilket 2004 tagits i bruk som minneslund. En sten med kopparplatta med texten ”Minneslund” anger även detta.

Matt Smyra kapell från nordväst med kyrkogårdens häcksystem i förgrunden. Foto: Daniel Olsson, Läns museet Gävleborg, 2004-07-09.

2.5 Kulturhistorisk karaktäristik och bedömning

Matt Smyra kapell är sannolikt det bästa bevarade exemplet på en nygotisk kyrkobyggnad i Gävleborgs län och byggnaden torde även vara av nationellt intresse.

Exteriören har genomgått några mindre förändringar sedan kapellet uppfördes, främst vad gäller färgsättningen och takmaterial, men den har behållit ursprungliga former och utsmyckningar. Än mer intakt är interiören där ytterst små förändringar har skett sedan byggnaden ursprungligen uppfördes och inreddes. En viktig del i kyrkorummet är den enhetliga utsmyckningen där varje föremål givits en noggrann utformning. Klockstapeln hör nära samman med kyrkobyggnaden i både stil och utformning. Kyrkogården har en enkel och tidstypisk struktur. Ekonomibygnaden strax sydost om kyrkogården hör också samman med kyrkoanläggningen. Sammantaget är Matt Smyra kyrkoanläggning mycket välbevarad och ett karaktäristiskt exempel på en kyrkoanläggning med byggnader i nygotisk stil från sent 1800-tal.

Att särskilt tänka på vid användning och förvaltning av kyrkoanläggningen och byggnaderna

- Kyrkobyggnadens välbevarade exteriör med tidstypiska foder, lister och utsmyckningar (med undantag av det nuvarande takmaterialet) är en viktig del av kapellets karaktär.

- Ursprunglig vägg- och takutsmyckning med t.ex. öppen dekorerad takstol och glasmålningar är betydelsefulla komponenter i rumsupplevelsen.
- All ursprunglig fast inredning och alla ursprungliga inventarier, som exempelvis altare, predikstol, psalmnummertavla, dopfunt, bänkinredning, läktare med trappa, orgelfasad, ljuskrona, lampetter, ljusstakar mm, är alla omistliga delar i kapellets enhetliga interiör.
- Sakristians välbevarade interiör är en viktig del av kyrkobyggnaden.
- Klockstapeln är i stort sett oförändrad sedan den uppfördes och den enda byggnad som återstår från den ursprungliga kyrkoanläggningen.
- Kyrkogårdens utformning med en björkallé och låga häckar har behållit sin enkla tidstypiska struktur.
- Gravvården över Lim-Johans föräldrar, skulpterad av konstnären själv, har ett stort lokalhistoriskt och konstnärligt värde.

2.6 Källor, litteratur och övriga uppgifter

ATA, Hälsingland, Matt Smyra kapell, Voxna sn, Voxna kyrka
Hällbom, David. ”De kyrkliga förbindelserna mellan kapellet och moderförsamlingen”. I: *Minnen från Voxnabygd*. Bollnäs 1926.
Kungliga byggnadsstyrelsen, Hs, Voxna kyrka
Länsmuseet Gävleborg, ärendearkiv
Nilsén, Anna. *Voxna kyrka och Matt Smyra kapell*. Hälsinglands kyrkor XXII, 2:a uppl. Uppsala 1996.

Inventeringsdatum 2004-07-07, 2004-07-09

Inventerare: Daniel Olsson.

Ansvar kulturhistorisk karaktäristik och bedömning: Anna Lindgren och Daniel Olsson.

Rapportsammanställning: Daniel Olsson.